

Svět zjevovaný na matnici

S fotografkou Evou Fukovou o padesátých letech v Praze a šedesátých letech v New Yorku

PROKOP TOMEK

Fotografujících žen nebylo u nás před válkou asi mnoho. Jak jste se dostala k fotografii vy?

Já jsem se vlastně s fotografií narodila, protože otec byl šéfredaktor časopisu¹ a matka spisovatelka.² Doma byly stále nějaké fotografie. Ten časopis se jmenoval *Salon* a byl to drahý, buržoazní časopis na křídě, pro takovou „smetánku“. Otec pak řídil *Rozkvět*, to byl podobný časopis, tištěný hlubotiskem. Otec byl svobodomyšlný a nechtěl chodit do nějaké kanceláře, takže ji měl doma. Když mi bylo asi deset let, dal mi starou leicu, kterou si koupil před několika lety. A pořád chtěl, ať něco dělám. Jako holky jsme si se sestrou hrály s panenkami a to on strašně nesnášel. Chtěl, abychom dělaly něco smysluplného.

Fotografie jste sama vyvolávala?

Otec měl v koupelně temnou komoru a já mu musela pomáhat vyvolávat, což mě moc nebavilo. Všechny ty mističky, a ve tmě... Podruhé jsem musela v koupelně pobývat, když přišli Rusové, v pětačtyřicátém. Ti vždycky říkali: „Evočka, dávej pečátat!“, jako tisknout. A já jim musela vyrábět portréty. Ale to byla taková elita. Bydleli jsme v novém domě, který postavil můj dědeček v Dejvicích, na Velvarské třídě u Masarykovy koleje, a tam je nastěhovali.

Autoportrét v dánském bistro, 1960

Foto: Eva Fuková (v celém textu)

1 František Podešva (2. 7. 1893 Sokolnice u Brna – 28. 10. 1979 Valašské Meziříčí). Vyučil se houslařem, ale od roku 1911 studoval na AVU v Praze a díky stipendiu italské vlády také na římské akademii. V letech 1920–1922 řídil v Brně vlastní malířskou školu a v roce 1922 spoluzakládal první český výtvarný spolek v Brně – Klub výtvarných umělců Aleš. Od roku 1925 žil v Praze. V letech 1922–1942 byl šéfredaktorem umělecké revue *Salon*. Později žil a maloval na Valašsku.

2 Marie Podešvová (24. 6. 1901 Praha – 18. 10. 1994 Rožnov pod Radhoštěm). Od dětství ji ovlivňovala literatura a kultura (její otec Karel Jarušek byl administrativním ředitelem Lidových novin). Ovládala šest jazyků, zajímala se o hudbu, aktivně se v meziválečném

Jak vzpomínáte na konec války?

Němci si v Masarykově koleji udělali sanatorium pro zraněné vojáky. No a ti tam ještě byli, když přišli Rusové, protože neměli kam jít. Nemohli třeba chodit, byli to invalidi. Teprve ti Rusové je vyhnali, hnali je Velvarskou nahoru k Ruzyni a to byl jejich konec. Mně jich bylo skoro líto. Nesli si kufříčky plné fotek a memorabilií, co měli s sebou. Lidi ty vojáky bili a kufříčky padaly a rozpadaly se... Já jsem byla ještě mladá a hloupá. To kdybych bývala fotila!

Ještě jste k tomu neměla správný vztah, ještě jste to nedokázala „vidět“?

Ano, ještě jsem to „neviděla“. To se tak vyvíjí. Já ale měla výhodu, že můj táta maloval a řídil *Salon*, takže mě učil dívat se kolem. Stále nám říkal, abychom si všímaly kamínků i kusů dřeva, jejich barev a tvarů, za což mu dneska skládám poklonu. Měla jsem sestru, která se takhle dívat nenaučila, přestože jí táta říkal to samé. Ale zato uměla materiály prakticky využít a vše opravit.

Vy jste tehdy v květnu už fotila německé a sovětské vojáky?

Spíš sovětské. Němečtí vojáci tam ještě leželi, umírali. Viděla jsem vojáka, který byl ještě živý, ležel na ulici, nikdo si ho ale nevšiml. Nikdo o něj neměl zájem, protože právě přijeli Sověti. A já se na to asi tehdy dívala taky tak.

Jste z generace, která šla doleva, zejména po válce. Vás to, jak se zdá, minulo.

období účastnila kulturního dění (hojně publikovala, psala povídky, rozhlasové hry, podílela se na redakci časopisu *Salon*). Vydala kolem patnácti knih, v beletristických dílech zachytily syrový život lidí na pasekách a kotárech, citlivě v nich využívala valašský dialekt.

- 3 Vladimír Fuka (5. 2. 1926 Písek – 29. 3. 1977 Rhinebeck, New York, USA). Kreslíř, ilustrátor, knižní výtvarník, autor plastik a objektů. Studoval Státní grafickou školu, v letech 1945–1947 absolvoval Akademii výtvarných umění. Byl členem Spolku výtvarných umělců Mánes, International Center for Typographic Art a Umělecké besedy. Spolupracoval na EXPO 58 v Bruselu a EXPO 67 (s Jiřím Trnkou) v Montrealu. Po emigraci s manželkou a dcerou v roce 1967 byla ve vlasti jeho práce úmyslně umlčena. Jeho známá Dětská encyklopedie (text Bohumil Říha) vyšla v několika vydáních. Až v pátém, přepracovaném vydání z roku 1978, nahradil Fuku Jiří Kalousek.

Já jsem chodila po válce na čtyřletou výtvarnou akademii, na AVU, a tam nosili letáky, kdo všechno, třeba z herců, je pro komunistickou stranu nebo je jejím členem. Ale já jsem to nebrala moc vážně. Většina kamarádů, se kterými jsme se pak stýkali, byla doleva. To my byli tak trochu všichni, protože to dá rozum, že nikdo nechtěl být „se Zenklem“. Před válkou byla celá avantgarda ve Francii levá. Pak přišel Stalin a pomalu odpadávali.

Studovala jste fotografii?

Ne, studovala jsem malbu u Vlastimila Rady, ale nebyla jsem nijak vynikající malířka. Když mi totiž bylo patnáct, zavřeli vysoké školy. Tak jsem šla do učení na fotografii. Po válce AVU po letech zase otevřeli a studentů bylo moc. Scházely knihy, ve školách byli Němci a nás posouvali po těch, co zbyly, po celé Praze. Zázkem jsem udělala přijímací zkoušku. Na škole jsem se taky seznámila s manželem. Vladimír chodil diskutovat s ostatními žáky a studium ho moc nezajímalo.³

Jak jste se cítila po válce?

Od května 1945 do února 1948 to byly takové tři blahořečené roky. Najednou se všechno rozsvítilo. Každý chtěl ukázat, co za války udělal a schovával. Chodili jsme do Divadla hudby, na koncerty a na výstavy, dělaly se přednášky. Já vůbec nebyla doma. Do roku 1948 do Prahy přijeli snad všichni světoví dirigenti. Chodila jsem se Sudkem za varhany v Rudolfinu, Vladimír tam taky už chodil, taky další studenti. Já byla skoro na každém koncertě. To byly krásné dny, poznala jsem všechny světové umělce. Každý den se něco dělo, bylo toho tolik, že jsem ani všechno nestihla. Pak jednou volal Vladimír, že mu na radnici slíbili ateliér, ale že musí být ženatý. *Chceš si mě vzít?* zeptal se. Souhlasila jsem. Dostali jsme pokoj s výhledem na Letenské náměstí. Byl to obrovský byt rozdělený na tři menší a Vladimírovi přidělili jako ateliér největší místnost s arkýfem. Skončila jsem školu, chodila pracovat do Propagační tvorby, protože jsme neměli vůbec žádné peníze. Dělala jsem výstavy, *Filatelie*, *Atomy pro mír* a tak. Fotografovala jsem.

Zaujal mě ilustrovaný deník, který si vedl váš manžel v roce 1952. Odráží se v něm radikalizace jeho postojů. Co se změnilo?

Samozřejmě jsme to pocítovali všichni. Najednou se objevily příkazy, záказы, zavírali lidi, hodně lidí. Padesátá léta byla strašná. Ani dnes nemohu pochopit, v čem jsem to žila. Začala jsem všechno nenávidět. Slyšela jsem komunisty v rozhlase, přenos Slánského procesu. Jak o sobě říkali, že zradili a že přijmou trest. A to bylo od rána

Saša, 1945 (na předchozí straně)
Eva a Vladimír na Národní třídě, 1948
Kamil Lhoták, Jiří Kolář a Vladimír Fuka, poč. 50. let
Josef Sudek, 1960
Vladimír Fuka s letadlem (nedatováno)
Jiří Kolář (nedatováno)

do večera, mezitím funerální hudba, a musel jste to pořád poslouchat. Přestaly se hrát normální hry v divadle, filmy přicházely už jen sovětské. Do divadla se tedy nechodilo a do kina také ne. Vladimír v deníku otevřeně komentoval represe, celou tu atmosféru. Byl si vědom, že by neměl mít takové politické kresby doma. Tak požádal fotografa Josefa Sudka, aby mu to schoval u něj v ateliéru. Souhlasil. Potom ale jednou přišel, že je tam nemůže mít, protože ho zadrželi vojáci, když fotografoval nějaký „vojenský objekt“. Tak jsme to postupně odnesli k Fryntům.⁴ Emanuel Frynta

dal kresby do velikánské kredence a zamkl ji. Jeho žena Ada Fryntová mi po letech řekla, že to nikdo nikdy neviděl a nikdo o tom nevěděl. Leželo to tam asi třicet let.⁵

Vy jste ale žila v padesátých letech v zajímavém přátelském okruhu. Jací to byli lidé?

Vzniklo to díky tomu, že jsme měli s Vladimírem ten veliký ateliér. Jednou mu zavolal Jiří Kolář⁶, že by se přišel podívat. Přivedl ho Karel Souček⁷, velice talentovaný malíř. Hodně si ale zadal s komunisty. Když později hledali

rektora AVU, kývl a tím skončilo naše přátelství. On byl předtím Vladimírův velký kamarád. Přicházel taky Kamil Lhoták⁸ a Zdeněk Urbánek⁹. Emanuel Frynta neměl rád velká setkání, ale několikrát přišel taky. Ještě tam občas byl i Bohumil Hrabal a chodíval i Josef Červinka Schwarz¹⁰. Byla jsem tam jediná žena, jako fotografa. Ještě si vzpomínám na Jana Hanče¹¹ a skladatele Jana Rychlíka¹². Kolář byl u nás snad každý den. S Vladimírem si velice rozuměli, pořád se „pábilo“.

Co vás spojovalo? Byli jste umělecká skupina?

- 4 Emanuel Frynta (3. 1. 1923 Slapy – 11. 10. 1975 Praha), překladatel z ruštiny a básník, představitel nonsensové poezie. V letech 1945–1948 studoval rusistiku na FF UK. Na protest proti poučným čistkám na škole, zejména postupu proti Janu Patočkoví a Václavovi Černému, odešel těsně před doktorátem z fakulty. Celý život vystupoval vůči režimu naprosto nekompromisně, a to i za cenu ztížení publikačních možností. Zpočátku patřil ke katolickým básníkům. Jako jeden z prvních překládal do češtiny Christiana Morgensterna. Dominantní částí díla Emanuela Frynty byly překlady z ruštiny (básně A. S. Puškina a M. J. Lermontova). Věnoval se překládům i z dalších jazyků. Působil až do konce života jako překladatel, ale před smrtí téměř celé své dílo (tedy překlady i vlastní nevydaná díla) spálil. Známá je jeho básnická tvorba pro děti, která vyšla později jako *Písničky bez muziky*. Řadu těchto básní zhudebnil Petr Skoumal.
- 5 FUKA, Vladimír: *Deník 1952*. Plus, Praha 2010. Z deníku byly poprvé zveřejněny ukázky v *Revolver Revue* v roce 1995. Cyklus mimořádně výstižně přibližuje tísnivou atmosféru roku 1952. Vnitřně souvisí s literárními deníky Jiřího Koláře či Jana Hanče.
- 6 Jiří Kolář (24. 9. 1914 Protivín – 11. 8. 2002 Praha), básník, autor experimentální a vizuální poezie, dramatik, překladatel, sběratel umění a mecenáš samizdatové literatury a mladých umělců. Vyučil se truhlářem a jako učeň sám pro sebe objevil literaturu a umění. Po únoru 1948 byl označen za reakcionáře; v roce 1950 ho kolegové ze Svazu spisovatelů častovali přívlastky příslušovače imperialismu, kosmopolitické hyeny, literární zrůda apod. V roce 1950 ho zatkl StB, když u literárního historika profesora Václava Černého při domovní prohlídce našla Kolářův rukopis básnické sbírky *Prométheova játra*. Kolář byl vyslýchán a strávil devět měsíců ve vazbě, než byl propuštěn díky prezidentské amnestii. Koncem 50. let se postupně rozešel s literaturou a přestal být existenčně závislý na ideologickém dozoru ve státních nakladatelstvích. Vedl fotografický deník, experimentoval s tzv. konkrétní poezií, slova nahrazoval objekty nebo obrázky a postupně přešel ke kolážím. Od roku 1963 vystavoval v zahraničí. V době tzv. normalizace sponzoroval vydávání samizdatové Edice Petlice a Ceny Edice Petlice. Patřil k prvním signatářům Charty 77. V roce 1979 získal roční stipendium v Západním Berlíně. Roku 1980 na pozvání Centre Georges Pompidou přesídlil do Paříže s oficiálním povolením k prodloužení pobytu. Žádost o další roční prodloužení pobytu byla zamítnuta a Kolář se rozhodl zůstat v Paříži. Zde v březnu 1981 založil další mecenášský projekt – francouzský čtvrtletník *Revue K*, věnovaný českému a slovenskému umění v exilu. Roku 1982 byl v Československu odsouzen v nepřítomnosti k ročnímu vězení a ztrátě majetku. Jeho žena Běla Kolářová, významná výtvarnice, za ním mohla odjet až v roce 1985. V roce 1990 byla z iniciativy Jiřího Koláře, Václava Havla a Theodora Pištěka založena Cena Jindřicha Chalupeckého.
- 7 Karel Souček (16. 9. 1915 Kročehlavy u Kladna – 26. 11. 1982 Praha), člen Skupiny 42. Na začátku padesátých let musel odejít z místa asistenta profesora Vlastimila Rady na pražské AVU. Václav Rabas mu obstaral místo v Rakovníku na Střední všeobecně vzdělávací škole, kde se stal na čas profesorem výtvarné výchovy. Od roku 1958 vedl ateliér na AVU v Praze, na níž byl v letech 1967–1969 rektorem. Roku 1978 se stal i předsedou Svazu českých výtvarných umělců
- 8 Kamil Lhoták (25. 7. 1912 Praha – 22. 10. 1990 Praha), malíř, grafik a ilustrátor. Byl jedním ze zakládajících členů Skupiny 42.
- 9 Zdeněk Urbánek (12. 10. 1917 Praha – 12. 6. 2008 Praha), český spisovatel, překladatel, vysokoškolský pedagog, disident a signatář Charty 77. Od roku 1949 pracoval v Československém státním filmu jako lektor a brzy jako dramaturgický tajemník umělecké rady. Od roku 1957 se zabýval především překlady a přispíval do různých časopisů o divadle. Po roce 1968 nemohl publikovat. Od roku 1972 přispíval do samizdatových a exilových literárně zaměřených periodik.
- 10 Josef Červinka, vlastním jménem Schwarz (16. 6. 1915 Luže – 23. 8. 2003 Praha), český rozhlasový režisér, herec a překladatel. Před druhou světovou válkou byl spolužákem a přítelem Jiřího Ortena a Pavla Tigrida (tehdy Schönfelda), s nímž uprchl před nacistickou okupací do Velké Británie. Od roku 1941 působil s Tigridem ve vysílání BBC. Po válce pracoval v Čs. rozhlasu.
- 11 Jan Hanč (30. 5. 1916 Plzeň – 19. 7. 1963 Praha), český básník a prozaik, představitel Skupiny 42. V mládí se závodně věnoval lehké atletice, zejména běhu na 200 m. V roce 1935 absolvoval obchodní akademii, pracoval jako úředník, vedle toho dělal trenéra atletiky, zejména sprintu. Od roku 1961 byl v invalidním důchodu. Jeho literární dílo představují básně a deníkové zápisky vydané po jeho

Zklamání, 1953

Nedělní odpoledne, 1955

Co nás spojovalo... Například jsme si dělali legraci z komunistů. Kamil Lhoták a Jan Rychlík byli nesmírně vtipní. Přitom to nebyly nijak drastické vtipy, ale ti dva to říkali nádherně, s nadhledem. Vladimír byl tehdy ještě zdravý a měl výborný suchý humor. Měli jsme taky společný pohled na svět. Jenom to nám pomáhalo přežít padesátá léta. Jiří Kolář v jedné knížce napsal, že právě tuto dobu považuje za nejšťastnější. Měli jsme určitá pravidla. Například že když se sejdem, každý by měl něco přinést, přečíst, vytvořit. Byl to vlastně jakýsi deník. A Kolář jednou říkal, že neví, co má stále psát, a tak jednou

přinesl rozstříhané noviny. A začal dělat svoje koláže.

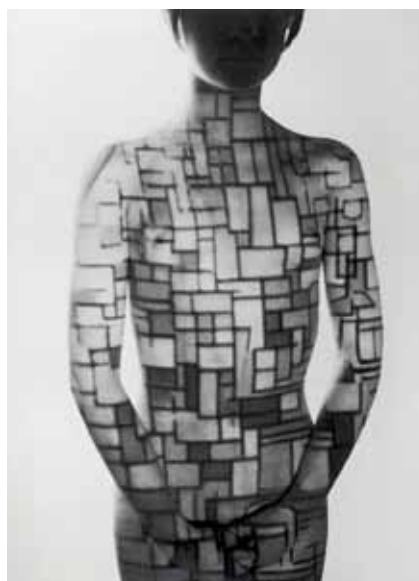
Vaše fotografie ukazují syrovou každodennost padesátých let. Jak byly přijímány oficiálně?

Po Stalinově smrti Vladimír začal konečně ilustrovat a dostával zakázky. Vydělával a já už jsem nemusela tolik pracovat a mohla jsem dělat něco svobodně. Ani mě nenapadlo, že bych si tím vydělávala, a přísahám, že mě vůbec nezajímalo, jaký na to budou mít názor ostatní. To je velká výsada. Když vám nezáleží na názoru ostatních a dě-

láte to, co máte rád jen vy, tak něčeho docílíte. Druhá věc: tady se „naštěstí“ nevydávaly žádné fotografické knížky, nedovázely se sem žádné západní časopisy, a to až do Stalinovy smrti. Já jsem je ani nevyhledávala. Jakýsi můj jediný vzor byl René Magritte¹³. Nebyl to ani tak surrealista, ale byl to velký pábítel. A byla jsem určitě ovlivněná atmosférou padesátých let. Třeba Sudek k nám chodil často. Ale já jsem si ho jako fotografa moc nepovažovala. To vůbec nebylo pro mě, romantická okna, listí. Pak mi Zdeněk Urbánek přinesl fotoaparát. Byl to starý rolleiflex a já jsem mu za to dala tu leicu od

smrti. V roce 1948 publikoval literární odbor Umělecké besedy vedený Jiřím Kolářem sbírku jeho veršů a próz *Události*. Pod stejným názvem vyšlo posmrtně ještě několik souborů, výrazně rozšířených o materiály z pozůstalosti (1991 a 1995).

- 12 Jan Rychlík (27. 4. 1916 Praha – 20. 1. 1964 Praha), český jazzový i klasický skladatel, v šedesátých letech se přiklonil k tzv. nové hudbě. Významnou složkou jeho tvorby je filmová hudba. Vystudoval konzervatoř a absolvoval mistrovskou školu u Jaroslava Řídkého. Spolupracoval s orchestrem Gramoklubu, Blue Music a na bicí hrál i v orchestru Karla Vlacha. Jeho syn je profesorem českých dějin na FF UK v Praze.
- 13 René François Ghislain Magritte (21. 11. 1898 Lessines – 15. 8. 1967 Brusel), belgický surrealistický malíř. V Čechách jeho dílo rezovalo například u Jindřicha Štýrského, Toyen, Vincence Makovského, Karla Teigehe, Mikuláše Medka.

Stíny nad městem, 1964
Mondrian, 1962
Světové obchodní centrum, 1971
Kdyby tisíc klarinetů, 1963
Washingtonova ruka, 1964

táty. Leica, jeden z prvních modelů, měla tříplášťovou kazetu, film se do toho musel potmě strhávat. Bylo to pro mladou holku strašně složité, proto jsem ji vyměnila za ten rolleiflex. Ten měl jen čočku a matnici a na té se mi zjevovat můj svět. Od té doby mi ten fotoaparát stále visel na krku. První výstavu jsem měla v roce 1961. To jsem se už fotografii věnovala profesionálně.

Tvořila jste i něco jiného než fotografie?

Ještě jsme spolu „vydávali“ časopis, *Magacín*, skončilo to jako *Magáč*. Do toho jsme vybírali právě ty absurdity. Tehdy jsem taky dělala snář. Když se mi v roce 1951 narodila dcera, jela jsem k rodičům do Beskyd, táta tam maloval. Brouzdala jsem jeho ateliérem, měl hodně zahraničních časopisů. Líbilo se mi to, já jsem na obrázky. Byl tam ale i snář ilustrovaný Mikolášem Alšem. Tak jsem si ho vzala a ty příklady snů, jako třeba: *Když se vám zdá, že vás bolí noha, znamená to...*, jsem si od Aleše brala a vystřihovala k tomu z časopisů obrázky, aby byly dva na stránku jako absurdní konfrontace, ale zároveň to mělo vysvětlovat to heslo. Udělala jsem z toho jakousi knížku. Odvezla jsem ji do Prahy, byl u toho Hanč, Hrabal, Kolář, Urbánek. Všichni z toho byli pať, všem se to ohromně líbilo. Pak jsme ale odjeli do Ameriky a snář tu zůstal. Mám jenom jednu fotku, na níž si snář všichni prohlízejí. Ale to je právě ta chyba, když člověk odejde, zavře za sebou dveře a všechno zůstane. Takže dnes o tom nikdo neví. A tak se i stalo, že Fuku málokdo zná.

Jak se váš okruh rozešel?

Jednoduše, všichni už mohli publikovat. To bylo kolem roku 1964. Jiří Kolář už neměl čas, Zdeněk Urbánek pro Národní divadlo překládal *Hamleta*, Jan Hanč pak dostal rakovinu a zemřel. Také Jan Rychlík zemřel. Ale čtyři nebo pět let bylo nádherných.

Nepocítovali jste tlak StB nebo politický tlak režimu?

■ Eva Fuková (nar. 5. května 1927)

Fotografka českého původu, jedna z nejvýznamnějších osobností české umělecké scény druhé poloviny 20. století. Vystudovala grafickou školu a po válce pak Akademii výtvarných umění. V roce 1950 se provdala za malíře Vladimíra Fuku.

V roce 1967 odešla do USA, kde si vybudovala skvělé renomé. Po roce 1989 se vrací do Evropy i do Čech. Nyní žije v Praze.

Foto: autor

Jiří Kolář říkal, že za ním chodili každý den a chtěli po něm spolupráci. On znal spoustu lidí. Pořád odolával. A potom jednou nepřišel domů. Jeho žena tehdy volala k nám, jestli u nás třeba nezůstal na noc. Ale oni ho zatkli a byl skoro rok ve vazbě. Pustili ho až po Stalinově smrti. Po propuštění přišel hned k nám a první, po čem se ptal, byl můj snář. Vladimír byl také předvolán do Bartolomějské, stejně jako třeba Jan Hanč. Ale už se dnes nepamatuju, z čeho je obviňovali.

Proč jste odešli do zahraničí? To bylo přece v době, kdy se už poměry uvolnily.

My jsme emigrovali v roce 1967, protože v té nadějně době jsme konečně dostali pasy, o které jsme usilovali asi dvacet let. Režim potřeboval Vladimíra, aby mohli ukazovat, že i komunisté mohou nechat působit nezávislé originální umělce. Myslím, že to byl hlavní důvod, proč chtěl odejít. Báť se být takto oceňovaným. Vladimír byl tehdy pozván do Švýcarska a nás nechali poprvé vyjet i s dcerou. Já jsem pak šla po Národní třídě a přepadla mě nostalgie, že už se sem nikdy nepodívám. To byl pro mě ohromný šok, protože jsem to nečekala. Za týden jsem se musela sbalit. Jeli jsme přes Německo do Švýcarska, pak jsme pokračovali do Ameriky. Potom nám psali: *Co tam děláte? Tady je svoboda*. Vladimír tomu ale nevěřil. Navíc už byl vážně nemocný. Myslel si, že se tam uzdraví, že nebude mít starosti, že nebude mít úzkosti kvůli režimu, ale bylo to právě naopak. Ale kdyby nebylo jeho

nemoci, bylo by tam krásně. Pracovala jsem v Metropolitním muzeu. Moc se mi tam líbilo. Fotek jsem nepořídila mnoho, protože jsem musela pracovat. Vyčerpávající byla i Vladimírova nemoc, zemřel v padesáti letech. Strávil v Americe jen deset let života.

Když odhlédneme od těchto starostí, jak jste snášela přechod do cizího prostředí?

Já si myslím, že většina mužů je velmi nepřizpůsobivých. Mně se všude líbilo. Člověk si s sebou přináší štěstí sám. Byla tam velká svoboda. V Metropolitním muzeu jsem byla obklopena nejkrásnějším uměním světa. Tam bych žila pořád. Ale pak Vladimír chtěl, abychom jeli do Evropy, že se tam bude cítit líp. Jeli jsme k Bodamskému jezeru, kde bylo krásně. Němci se k nám chovali výborně. Léčili Vladimíra zadarmo. Doktor ho poslal do malých lázní ve Schwarzwald, nedokázali jsme to tenkrát ani ocenit. Jeho zdravotní stav se ale stejně nezlepšil.

Vy jste se pak vrátili?

Bylo mu zle, nechtěla jsem, aby zemřel v Německu. Takže jsme se vrátili do Ameriky. Po operaci v New Yorku žil v bolestech ještě asi rok. Pak jsem tam byla sama. Z nakladatelství Macmillan mi zadávali fotografické ilustrace dětských knížek a učebnic. Po pěti letech jsem se znovu vdala a žila v krásném manželství dvanáct let. Vrátila jsem se do Prahy v pětasedmdesáti, z mnoha důvodů, mj. proto, že to už pak nebyla Amerika, kam jsem kdysi přijela. od